

**QANDLI DIABET KASALLIGINING TURLARI VA DAVOLASHDA
QO'LLANILADIGAN USULLARI.**

Shakirov Shavkat O'ktamboevich

"Jamoat salomatligi va sog'liqni saqlashni boshqarish" kafedrası assistenti.

shakirovshavkat95@mail.com

Qandli diabet - bu bugungi kunda yuqori rivojlangan mamlakatlarda eng ko'p tarqalgan surunkali hastalik bo'lib, dunyoni hamma mamlakatlarda bunday bemorlar soni har yili ortib boryapti. Qandli diabet endokrin bezlaridan me'da osti bezining patologiyasi bilan bog'liq holda insulin gormonini to'liq yoki qisman yetishmovchiligidan kelib chiqadi. Natijada qonda giperglikemiya - qondagi glyukoza miqdorining davomli ortib borishi kuzatiladi. Insulin gormoni qondagi qandni tegishli, energiya sifatida ishlatish yoki zaxira sifatida to'plash uchun xizmat qiladi. Qandli diabet kasalligida esa, xuddi o'sha insulin gormonini organizm yetarlicha ishlab chiqara olmaydi yoki undan samarali foydalanolmaydi. Natijada, qonda qandning miqdori normadan ko'payib, ko'z, buyrak, nerv va boshqa muhim a'zolarida turli patologik holatlar yuz beradi. Insulinning ahamiyati - Qandli diabet insulin yetishmovchiligi tufayli yuzaga keladi. Oqsil, uglevod va yog' almashinuvidagi buzilishlar bu kasallikka xosdir. Uglevodlar almashinuvda ishtirok etadigan insulin jigarda glikogenning parchalanishi, sintezi va ishlatilishini ta'minlaydi, shuningdek, uglevod birikmalarining parchalanishini oldini oladi. Oqsil almashinuvi jarayonida insulin oqsil va nuklein kislotalarni sintez qila boshlaydi, birinchisining parchalanishiga yo'l qo'ymaydi. Insulinning yog' almashinuviga ta'siri shundaki, u glyukozaning gepatositlarga kirish tezligini oshiradi, energiya hujayra jarayonlarini ishga tushiradi, yog'larning parchalanishini sekinlashtiradi va yog' kislotalari sintezini yaxshilaydi. Agar insulin yetarli bo'lmasa, natriy hujayralarga kira olmaydi. Kasallik surunkali davom etishi va organizmdagi moddalar almashinuvi jarayonlari (uglevod, yog', oqsil, mineral va suv-tuz almashinuvi)ning buzilishi bilan tavsiflanadi. Qandli diabetning asoratlari organizmda asta-sekin rivojlanadi. Bemor qonda qand miqdorini nazorat qilmasa, kasallikka jiddiy ahamiyat bermasa, jiddiy asoratlari rivojlanish xavfi yuqori bo'ladi. Oxir-oqibat diabetning asoratlari hayot sifatining yomonlashishiga, hattoki nogironlikka olib kelishi mumkin. Yurak-qon tomir kasalliklari. Qand kasalligi turli yurak-qon tomir muammolari, shu jumladan yurak ishemik kasalligi, yurak xuruji, ateroskleroz kasalligi xavfini keskin

o'shiradi. Agar bemor diabetga chalingan bo'lsa, uning yurak kasalliklari yoki insult bilan kasallanish ehtimoli yuqori.

Kasallikning shakllari: Qandli diabetning og'irligi jihatidan yengil, o'rtacha va og'ir bo'lishi mumkin. Ushbu kasallikning to'rtta asosiy klinik shakli mavjud:

- 1-tip qandli diabet (insulinga bog'liq). 35 yoshgacha bo'lgan odamlarda va yosh

bolalarda uchraydi. Insulinning tabiiy ishlab chiqarilishi butunlay to'xtaydi, shuning uchun uni doimiy ravishda inyeksiya orqali yuborib turiladi.

- 2-tip qandli diabet (insulinga bog'liq bo'lmagan). U qir q va ellik yoshdan oshgan

odamlarda uchraydi, uning paydo bo'lishining sababi to'qimalarning insulinga anormal sezgirligidir. Bunday diabetda shakarning o'zlashtirilishi qiyin kechadi, insulinni inyeksiya orqali yuborish talab qilinmaydi.

- Simptomatik (ikkilamchi) qandli diabet. Boshqa kasallik tufayli paydo bo'ladi

(masalan, oshqozon osti bezi kasalliklari). Shuningdek, dori -darmonlarni uzoq muddat qo'llash, genetik patologiyalar tufayli ham yuzaga kelishi mumkin.

Xulosa: Surunkali, uzoq yillar davom etadigan ushbu kasallik muhim ta'na

a'zolari, to'qima va qon tomirlarni zararlaydi va ularga o'zining asoratlarni

ko'rsatadi. Eng avvalo bu asab tizimi faoliyatida ko'rinadi. Oyoq-qo'llar qaqshab og'riydi, yaxlaydi yoki qiziydi. Og'riqni sezish pasayadi, polineyropatiya deb ataluvchi kasallik asorati rivojlanadi. Buyrak faoliyatini izdan chiqaradi, natijada buyraklar o'z vazifasini bajarolmay qoladi. Ko'zning ko'rish qobiliyati pasayadi, organizm immun holati pasayishi oqibatida terida yiringli yaralar jiddiy kasalliklar (og'riqsiz kechuvchi miokard infarkti va boshqalar) oyoqlarda esa qorason rivojlanadi. Olingan ma'lumotlarga ko'ra har yili 7 millionga yaqin odam 2-toifa diabetga chalinadi. Har yili diabet bilan og'rikan bemorlar milliondan ortiq amputatsiyani amalga oshiradilar. Har yili etti yuz mingga yaqin "diabet" ko'r bo'lib qoladi. Yana 500 000 nafari buyragidan ayrilib, gemodializga o'tish zaruratiga duch kelmoqda. Har yili to'rt million diabetga chalingan odam bu dunyoni tark etadi. Bu kasallik o'zining asoratlari bilan inson hayoti uchun xavfliligi bilan ajralib turadi.

Davolash: Kasallikni davolashda albatta uni turiga va etiologiyasiga ahamiyat berish zarur. Uglevod almashinuvini normallashtirish diabetik

polinevopatiyani davolash uchun zaruriy shartdir. Kasallikni dori vositalari bilan davolash: antiepileptik dorilar, opioid antidepressantlar, B vitaminlari (milgama), alfa-lipoik kislota preparatlari (Berlition, Tioktasid, Tiogamma).

Jismoniy davolash usullari: magnetoterapiya (periferik magnit stimulyatsiya, multimag qurilma bilan davolash), mikroto'lqinli rezonans terapiyasi, giperbarik kislorodli terapiya, ozon terapiyasi va boshqalar. Dietoterapiya bemorlarga juda zarur. Qandli diabetning asoratlarini davolash endokrinolog, kardiolog, flebolog tomonidan doimiy davolanish va tekshiruv bilan monitoringni talab qiladi.

Bemorlarda sog'lom ovqatlanish (diet) birinchi o'ringa loyiqdir. Haqiqatan ham, biz sanab o'tgan sabablarning ba'zilari hayvonlarning yog'larini va oson hazm bo'ladigan uglevodlarni sezilarli darajada iste'mol qilish bilan bevosita bog'liq. Shuning uchun bemorning yoki tana vaznining ortishi xavfi ostida bo'lgan odamning ovqatlanishi oshqozon osti bezini ortiqcha yuklamaslik uchun uglevodlarni iste'mol qilishni kamaytirishga va kilogramm bermaslik uchun kaloriya iste'molini cheklashga qaratilgan bo'lishi kerak. Bu oson hazm bo'ladigan uglevodlar (shakar, shirinliklar) ratsionidan sezilarli cheklovni (ba'zan to'liq chiqarib tashlash), ortiqcha vazn bilan - kaloriya miqdorining pasayishi, maxsus fraksiyonel ovqatlanish - kuniga 5-6 marta. Ratsionda sabzavot va mevalarning ulushini oshirish kerak, uzum, banan va kartoshka bundan mustasno, chunki ularda ko'p miqdorda glyukoza mavjud, bu esa qat'iy tavsia etilmaydi. Eng foydali taomlar karam, lavlagi, sabzi, baqlajon, pomidor, turp, bodring, qovoq, bolgar qalampiri, yashil loviya, olma, sitrus mevalari va rezavorlardir, chunki ular tarkibida sellyuloza va glyukozaning sekinroq so'rilishi uchun zarur bo'lgan tolalar mavjud. Ovqat pishirish vaqtida sho'rvalar va donlarga kepak qo'shishingiz mumkin. Ichimliklar fermentlangan sut mahsulotlari, mevali ichimliklar, kompotlar va o'simlik qaynatmalari bo'lishi mumkin.